

מנחות סד ADDENDUM

משה שווערד

א. יד בנימין

דף ס"ד בגמ', איתמר שחט צ' חטאות של
ציבור וא"ל אלא אחת כו' חייב
על השני' ופטור על הראשונה ואפי' נתכפר
לו בשני'. פירש"י אפי' נתכפר בשני' כגון
שנשפך דם הראשונה לאחר שחטט שני' כו',
ועי' טה"ק ו"ק"ן אורה" שחטטו היכי מלי
להתכפר בשני' הא מיד כשנשחטה השני' נדחת
כיון שעדיין לא נשפך דם הראשונה ולכו"ע יש
דיחוי בשחטטין יעוי"ש שכתבו דהנראה

דס"ל דאף קודם שנשפך הדם יש לו רשות
אם ירצה לשחוט השני' ולהקריבו ולהניח את
הראשון ולא הוי דיחוי יעוי"ש, (וכ"כ בחזו"א
בכמה דוכתי). [והנה הרמב"ם ז"ל צפ"ה
מהל' שגגות הלט"ו השמיט הך דאפי' נתכפר
בשני' ועי' לח"מ הטעם בזה].

ב. שפת אמת מסכת מנחות דף סד עמוד א

שם ואפי' נתכפר לו בשני'. פירש"י שנשפך דם הראשונה. משמע דבלא"ה רק שניהם עומדין פשיטא דאין לפוטרו
במה שנתכפר בשני'... וי"ל עוד דרש"י מ"אן לפרש דמיירי כשהדם קיים ונתכפר בשני' דאפשר בכה"ג אין
מתכפר בשני' דהוי מצהב"ע*). מיהו לפ"ז גם בנשפך הדם כיון דלרש"י חייב גם בזה מצהב"ע היא. וקשה באמת
הטעם למה נתכפר לר"א. וי"ל דהא בזריקה ליכא עבירה רק שבא המצוה ע"י עבירת השחיטה א"כ כשהדם
הראשון קיים לא בא המצוה ע"י העבירה דהא יכולין לזרוק דם הראשון. וודאי אי העבירה בשעת המצוה שפיר
הוי מצהב"ע אף על גב דהי' יכולין לזרוק דם אחר מ"מ בעשיית המצוה נעשה העבירה. אבל כה"ג שפיר לא בא
ע"י העבירה [וכעין זה אי' בירושלמי שבת פ"ג]. אך לרש"י דמיירי בנשפך הדם תיקשי טפי דלהוי מצהב"ע
[ואף על גב דכיון שנשפך הדם הי' יכול לשחוט אח"כ בהיתר מ"מ אחר שנשחט באיסור. בא עתה הזריקה ע"י
העבירה] וגם אי לא נשפך הדם תקשי על מצות השחיטה דבא בעבירה. אף על גב דהשחיטה כשרה בזר מ"מ
מכלל מצות הקרבן הוא דהא כתיב ושחט אותו [כמ"ש רש"י בפסחים (ז' ב) ד"ה פסח וקדשים ע"ש] א"כ לפסול
מצות השחיטה דהוא בעבירה. ול"ד לשוחט בשבת דשחיתתו כשרה דבחולין השחיטה רק הכשר הבשר להכשיר
לאכילה ובכה"ג לא מצינו פסול מצהב"ע שיהי' ע"ז נבילה. אבל בקרבן י"ל דפסול כה"ג וצ"ע:

• שפת אמת מסכת מנחות - הערות דף סד עמוד א ד"ה *

*) בירושלמי שבת (פי"ג ה' ג') השוחט חטאתו בשבת כיפר. וכ"פ הרמב"ם (פ"ב מה' שגגות הי"ד) וכ"כ התוס' בחולין (מ' א) ובירוש' פסחים (פ"ו ה' א') גבי
חגיגה אילו עבר והביא כו' כשר ע"ש. התם לא הוי מהב"ע כיון שהי' אפשר בהיתר להקריב בחול ואין המצוה באה ע"י
העבירה. אבל הכא החטאת של ציבור זמנו רק היום בשבחה. ואם נשחט באיסור שפיר הוי מצהב"ע דאחר
ששחט הראשון' שוב שחטת השני' לא הי' אפשר בהיתר:

ג. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לג

אך עדיין יש לעיין ... ולפ"ז כיון שכל הטעם שיש בטרפה משום הקריבהו נא לפחתך הוא משום כיון
דאסור לעצמו אינו דורן יפה א"כ אין נ"מ מאיזה טעם הוא אסור ותלוי בדיני הטרפות אם מותר לאכילה או
לא והנה לפ"ז כל פסול ממשקה ישראל הוא משום הקריבהו נא לפחתך כיון שנותן דבר שאינו ראוי לעצמו
וזהו ג"כ הטעם שלא הביא הרמב"ם ז"ל בשום מקום פסול של ממשקה ישראל דס"ל דקרא דממשקה
ישראל הוא רק גילוי דכל שאסור לישראל פסול להקרבה אך אין זה שם פסול בפ"ע והפסול הוא משום
הקריבהו נא לפחתך וכה"ג כתב רש"י ז"ל בזבחים (ס"ח ע"ב) במחוסר אבר בעופות דפסול משום הקריבהו נא

לפחתך ואע"ג דמפקינן לה מקרא דמן העוף ולא כל העוף דס"ל דהקרא הוא רק גילוי מילתא דיש בזה משום הקריבהו נא לפחתך וזה דצריך קרא הוא משום דלא לעולם הוא פסול משום הקריבהו נא לפחתך דיש שאינו אסור אלא לכתחילה וכדאמרינן במנחות (פ"ד ע"ב) בכחוש דקרבנות דכשר בדיעבד וזה דאסור לכתחילה כתב רש"י ז"ל שם משום הקריבהו נא לפחתך ע"ש וכיון דיש בהקריבהו נא לפחתך דאינו אסור אלא לכתחילה א"כ אצטריך קרא דבהנך פסול אפילו דיעבד ואף איסור שאפשר לתקנו כגון טבל דפסול משום ממשקה ישראל ג"כ כ"ז שאינו מתקנו אינו מתנה טובה כ"כ כדאמרינן בחולין שם דאין משלחין ירך חתוכה לעכו"ם אא"כ נטל ממנו גיד הנשה משום גונב דעת הבריות דכל שתקנו עד שהוא ראוי לעצמו הוא מתנה יותר טובה כמ"ש ברא"ש שם:

ד. אבן האזל הלכות איסורי מזבח פרק ה הלכה ט

ונראה דהנה בפ"ב הל' י' כתב דבהמה שנולד בה אחת מן הטריפות האסורות אותה באכילה אסור לגבי המזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, ועמ"כ שם ובהל' ח', ומבואר דמקרא דהקריבהו נא לפחתך ידעינן דמה דאסור באכילה אינו ראוי לקרבן, והנה אף דקרא דממשקה ישראל וקרא דהקריבהו נא לפחתך שניהם מדברי נביאים וע"ז אמרו בגמ' בזבחים דף י"ח ע"ב גבי כהונה וגבי ערל עד דאתא יחזקאל מנלן אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכינהו אקרא, מ"מ יש לחלק דקרא דהקריבהו נא לפחתך הוא סברא דהנביא אומר שהרי פחתך לא ירצך בזה ודין הוא שלא ירצה לקרבן לד', לכן א"צ לומר שהדין הוא הלכה ואסמכינהו אקרא, אבל קרא דממשקה ישראל הוא רק דין שע"ז צריך לומר גמרא גמירי לה.

ה. רש"ש על מנחות דף סד/א

שם א"ל רבינא לר"א נמצאת הראשונה כחושה בבני מעיים מהו בתר מחשבתו אזלי' כו'. לכאורה הא משנה מפורשת בנזיר (כג) הפר לה בעלה והיא ל"י כו' והיתה שותה ביין כו' אינה סופגת אהא"ר. וכן שם (כא ב) רצה לפשוט דבעל מיגז גיז מהא דתנן האשה שנדרה בנזיר כו' ואי ס"ד בעל מיעקר עקר אמאי סופגת אהא"ר. וכן בב"ב (קק) ילפינן זה"ד דשחוטי חוץ מזה"ד דראה"מ דיש שאלה בהקדש ופי' רשב"ם שאם שחט קדשים בחוץ כו' ואח"כ כו'. וכל הני מחשבתו לאיסורא קמכוון ואפ"ה פטור. ויש לחלק דהגע עצמך איך יתכן לחייב על המחשבה. הלא מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה חולין (קמה). אלא ע"כ לא מבע"ל לרבינא אלא שעשה מעשה ג"כ רק שהיא נדחית מפני מצוה כהני גווני דאיירינן בשמעתתא. אבל כל אלו שהבאתי המעשה היתר גמור הוא. לכן הוה כמו שאינה ולא נשארה אלא המחשבה גרידא:

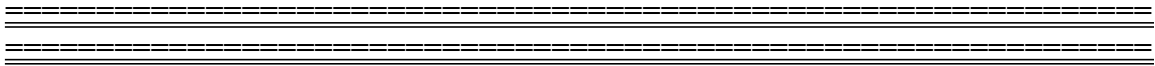
ו. יד בנימין

שם בגמ', א"ל רבינא לר"א חשי נמצאת הראשונה כחושה בבני מעיים מהו בתר מחשבתו אזלי' וגברא לאיסורא קא מיכוין או דלמא בתר מעשיו אזלי', עי' רש"ש שהעיר א"ך ס"ד דמיזיל בתר מחשבתו הא משנה מפורשת בנזיר כ"ג הפר לה בעלה והיא לא ידעה כו' אינה סופגת את הארבעים הרי אף דמחשבתו לאיסורא מ"מ פטורה כיון דבמציאות אין כאן מעשה איסור, וכן צ"צ ק"כ ילפי' ז"ה הדבר דשחוטי חוץ מ"ה הדבר דראשי המטות דיש שאלה בהקדש ופי' רשב"ם שאם שחט קדשים ואח"כ שאל לחכם ועקר לי' פטור הרי חזינן דלא אזלי' בתר מחשבתו, ובאמת כבר עמד בזה גם צ"טמ"ק בסוגיין דהיכי ס"ד דניזיל בתר מחשבתו מי גרע מנחכין לאכול חלב ואכל שומן דמיפטור, ותי' דלא דמי לאוכל שומן שהוא היתר גמור אבל הכא מן הדין הו"ל למימר שחייב שהרי יצאו ציבור ידי חובתן בכחושה אלא משום דבעי' למוכר למנוה שמה דחייב שלא הי' לו להצילה כיון שאינו יודע אם מוכר מן הראשון כו'.

והנה צעיקר דברי הגמ' דאזלי בתר מעשיו אזלי' מיפטר יש לעי' דלפי"ז נמצא באחד שצ"ל לעצמו תבטיל בשבת ואח"כ מודמן לו חולה שיש בו סכנה שהי' צריך לתבטיל זה שהי' פטור כיון שיש כאן מעשה היתר וזה לא שמענו מעולם שדבר זה הי' תלוי בהאי צע"א דשמעתין וצ"ע לחלק בדבר.

ז. שפת אמת מסכת מנחות דף סד עמוד א

כיון דשמע אמרינן דעת' נמי אתינוק. פי' נהי דדעתו הי' ודאי על הדגים ואפי' לא הי' שומע מהתינוק הי' צד. מ"מ עכשיו שידע ודאי עלה ברצונו דאם תעלה מצודתו גם התינוק מה טוב. ולכאורה תמוה דאי דעת' נמי אתינוק למה בהעלה דגים חייב כיון דנתכוין לתינוק ודגים. ותו קשה מ"ט דמ"ד דמחייב כיון דנתכוין לדגים ותינוק והעלה דגים ותינוק הא מרבה בשיעורין לכו"ע עכ"פ חייב חטאת ליכא. [1] ולכן יש לפרש דרק מאן דפטר ס"ל דדעתו גם אתינוק כיון דשמע. אבל מאן דמחייב ס"ל כיון דלא פירש רק להעלות דגים לא אמרי' שנתכוין גם לתינוק. וא"כ י"ל דאפי' מ"ד דדעת' אתינוק היינו בהעלה באמת דגים ותינוק וגם שמע /שמה/ אמרינן דנתכוין לתרווייהו. אבל בהעלה דגים בלבד לא אמרינן דדעתו הי' אתינוק. מיהו זה דוחק. [2] ולכן נראה דאפי' נתכוין על שניהם כיון דריבוי בשיעורין אסור נהי דפטור עלה. מ"מ בשלא העלה רק דגים שפיר חייב דהרי נתכוין גם על האיסור. [וכ"כ בס' תוס' יוה"כ ביומא (פ"ד ב) ע"ש]. מיהו בסיפא דהעלה דגים ותינוק מוכרחין לומר דמאן דמחייב לית לי' דדעת' אתינוק. אבל ברישא נראה דבכל גווני חייב וצ"ע לדניא. והרמב"ם (פ"ב מה' שבת) השמיט הרישא דהעלה דגים בלבד [והא דכתב הואיל והעלה תינוק עם הדגים פטור דמשמע בהעלה דגים לבד חייב כמ"ש המ"מ שם. היינו בלא שמע שטבע תינוק אבל בשמע לא נתבאר בדברין] וצ"ע הטעם:

ח. יד דוד מסכת מנחות דף סד עמוד ב

מצות העומר לבא מן הקרוב וכו'. עיין לקמן דף פה, א [תוס'] ד"ה אין מביאין, שכתבו בתחילה דאף כל המנחות מצותן לבא מן הקרוב, ושוב חזרו בהם דלא משתמיט בשום דוכתא למימר דמנחות מצותן להביא מן הקרוב. והנה ודאי אם נאמר דטעמא הוא משום כרמל זה לא שייך אלא בעומר, ואפילו בשתי הלחם

נראה דלא שייך, וכן נראה מדברי רש"י שכתב כרמל במנחת העומר כתיב, ובודאי כוונתו דבא למעט שתי הלחם. אלא דלפ"ז קשה למה אמר ושתי הלחם מבקעת עין סוכר. וצ"ל דלאו משום דלכתחילה, אלא משום חידושא נקט, דהוי צריכין לילך למרחוק כדי להביא שתי הלחם, ואילו היה נמצא בקרוב לא היו הולכין למרחוק. אמנם לטעמא דאין מעבירין על המצות, י"ל דה"ה בכל המנחות, וה"ה לשתי הלחם בודאי. ועיין ברש"י בסוטה דף מט, ב דכתב, דעומר היה בא מן הרחוק אף על גב דמצותו לבא מן הקרוב משום דכתיב כרמל, הרי תפס רש"י טעם ראשון עיקר משום כרמל, ודוקא עומר אבל לא שתי הלחם. ונראה אף לטעמא דאין מעבירין על המצות, מ"מ היינו דוקא במנחות הצבור, והם שלשה, כמו שמנאן הרמב"ם בפ"ב דמעשה הקרבנות [ה"ג], והם העומר ושתי הלחם ולחם הפנים, שהם מוטלין על הב"ד שבירושלים, וא"כ מצותן להביא מן הקרוב משום אין מעבירין, אבל בשאר מנחות שכל יחיד ויחיד מביא הוא מביא מן הקרוב לו קודם ולא מן הסמוך לירושלים.

וכפי זה אפשר לתרץ מה שדייק בשושנים לדוד דקאמר לבא מן הקרוב ולא אמר לירושלים. **אמנם לפי מה שכתבתי, י"ל דמצות העומר לאו דוקא אלא כל המנחות,** וא"כ לא יצדק לירושלים אלא כל אחד מן הסמוך לו. אמנם במה שאמר לא ביכר הסמוך לירושלים ודאי בעומר מיירי, דבשאר מנחות לא שייך ביכור, וא"כ שפיר תני לירושלים, ומ"ש רש"י כרמל גבי עומר כתיב וציין המדפיס ויקרא כ"ג, הוא טעות, דשם לא נזכר כרמל גבי עומר אלא על החדש שהוא כרמל לאלול, אלא הוא בויקרא [ב, יד] בפרשת ואם תקריב מנחת בכורים, ובא רש"י ובאר היכן כתיב כרמל גבי עומר, ועיין שושנים לדוד.

ט. חדושי אגדות [ספרי המהר"ל] מסכת מנחות דף סד עמוד ב

ארור מי שמלמד בנו חכמת יונית וכו'. **פי' חכמת יונית היינו חכמת הטבע** וכל חכמות הטבע הם בכלל חכמת יונית כל אשר הוא חוץ מן התורה, **אף על גב שמצוה לחשוב תקופות ומזלות, כי דבר זה צריך לקבוע שנים וחדשים,** ועוד שתקופות ומזלות הוא מוחש ומורגש עליו נאמר (ישעי' ה') ואת פעל ה' לא הביטו, ולכך אינו נכנס בכלל חכמת יונית רק שרואה מהלך המזלות שמש וירח, אבל חוזה כוכבים על זה אמרו במדרש רבות (דב"ר פ"ח) שמואל אמר אין התורה מצויה באצטרלוגין אמרו ליה מר לא אצטרלוגין את אמר להם לא הייתי מביט בם אלא בשעה שנפנתי מן התורה בשעה שהייתי נפנה לבית הכסא ע"כ, הרי לך דאפילו חוזה כוכבים אסור ואין מותר רק חשוב תקופות ומזלות שיביט פועל השם. **אבל שאר החכמות אסור ללמוד אם לא ע"י התורה, ועל זה אמרו הפוך בה והפוך בה דכולה בה שהכל יוצא מן התורה, ובענין זה יש ללמוד אותם, אבל בעצמם מבלי שיצא מן התורה אסור ללמוד חכמת יונית כך יראה והוא נכון.** ומכ"ש שיש דברים באלו חכמות שהם קוצים גמורים והם דברי סרה על ה' ועל תורתו, ומזה לא דברו חכמים, רק דברו מן הדברים אשר אינם מגיעים אל האמונה כמו ספר הטבע וספר חוש ומוחש וספר אותות עליונות וכיוצא בהם אלו דברי' נקראו חכמת יונית.